

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СІМЕЙНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

МАТЕРІАЛИ
*II Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених*

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА**

Випуск 2
4 листопада 2022 року

Одеса
Видавництво ТОВ «Лерадрук»
2022 рік

Друкується згідно листа Міністерства освіти і науки України «Про проведення міжнародних, всеукраїнських конгресів, форумів, науково-практичних конференцій та семінарів студентів і молодих учених на 2020 рік» (Лист МОН №22.1/10-83 від 19.01.2021) та рішенням Вченої ради факультету дошкільної педагогіки і психології (Протокол №2 від 30.09.2022).

Педагогічний альманах. Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика: матеріали II Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (04 листопада 2022 року). Вип. 2. Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2022. 206 с.

Організаційний комітет:

- Богущ А. М. – дійсний член АПН України, доктор педагогічних наук, професор (голова);
- Бабчук О. Г. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (заступник голови);
- Кавиліна Г. К. – кандидат педагогічних наук, доцент, викладач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (відповідальний секретар);
- Булгакова О.Ю. – доктор психологічних наук, доцент, декан факультету дошкільної педагогіки та психології;
- Левицька М.І. – методист кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології

Матеріали збірника відображають наукові дослідження і їх результати, що здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів та молодих науковців, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Відповідальність за зміст, точність цитат, прізвищ і даних несе автор.

Кавиліна Г. К. Проблема психологічних ресурсів стресостійкості.....	171
Кримова Н. О., Маслієнко Т. О. Вплив кількості дітей у родині на дитячо-батьківські відносини та обумовлення особистісних особливостей дитини.....	178
Кримова Н. О., Матковська І. О. Особливості психологічних захисних механізмів у дітей.....	183
Левицька М. І. Міжособистісна довіра: теоретичний аспект.....	189
Біньбінь Шоу Формування міжетнічної толерантності.....	194
Яцишина А. М. Психологічний розвиток дітей молодшого шкільного віку.....	200

тельном пространстве вуза: Диссертация ... доктора педагогических наук. Казань. 2010. 553 с.

7. Солдатова Г.У. Психология межэтнической напряженности. 1998. 386с.

8. Тишков В. А. Реквием по этносу: Исследования по социально-культурной антропологии. 2003. 544 с.

9. Хайруллин Г.Т. Вопросы формирования межэтнической толерантности. *Национальная ассоциация ученых*. VIII (13). 2015. С.58-61.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

К. психол. наук, ст. викл. А. М. Яцишина

Проблема психологічного розвитку дітей молодшого шкільного віку є надзвичайно актуальна. Адже молодший шкільний вік - є сензитивним для: формування вчення; формування стійких пізнавальних потреб; розвитку продуктивних прийомів і навичок навчальної роботи - вміння вчитися; розкриття індивідуальних особливостей і здібностей; розвитку навичок самоконтролю, самоорганізації і саморегуляції; становлення адекватної самооцінки, розвитку критичності по відношенню до себе і оточуючих; засвоєння соціальних норм і морального розвитку; розвитку навичок спілкування з однолітками, встановлення міцних дружніх контактів. Якщо дитині вдасться вирішити ці завдання, то виникає менше проблем на наступній стадії. Актуальність проблеми дослідження обумовлена наступними причинами:

- Соціально-економічні фактори. Висока зайнятість батьків у професії, прагнення підвищити матеріальний добробут. Робочий день подовжується, психологічні витрати, пов'язані з самореалізацією зростають. У підсумку скорочується час, які батьки витрачають на дитину. Жінки, які успішні в бізнесі, проявляють більше агресивності по відношенню до дітей. Дорослі часто йдуть від спілкування з дитиною. Формалізація взаємодії

батьків і дітей;

- Загальнокультурні фактори. Велике число розлучень і неповних сімей. Небажання займатися дітьми;

- Біологічні фактори. Загальне падіння здоров'я молодих матерів, наростання безпліддя, не виношування. Дітей виходжують з дуже маленькою вагою, що так само йде до загального зниження здоров'я. Виникає питання, як працювати з недостатньо здоровими дітьми. Велика кількість стресів, які відчувають діти. Батьки хочуть дитині найбільше, навантажують гуртками, додатковими заняттями.

Як засвідчують дослідження, емоції, пов'язують внутрішнє життя дитини, з навколишнім світом. Виховання емоційно-зрілої особистості, її переживань і почуттів, починаючи з перших років життя, залишається важливим педагогічним завданням, у певному сенсі навіть важливішим, ніж виховання розуму і прищеплення дитині різних навичок і вмінь. Тому, саме емоційне ставлення до навколишнього світу, зумовлює цілі на досягнення, яких будуть використані набуті дитиною знання та вміння. Більша частина емоційних станів, відбивається на особливостях поведінці дітей [3].

Молодший шкільний вік, охоплює період життя дитини від семи до десяти років. Це роки навчання дитини в початковій школі. У цей час, інтенсивно відбувається біологічний розвиток дитячого організму. Зрушення, що відбуваються в цей період - це зміни в центральній нервовій системі, у розвитку кісткової і м'язової системи, а також діяльності внутрішніх органів. Значні зміни, викликані ходом загального розвитку молодшого школяра, зміни його способу життя, деяких цілей, що виникають перед ним, призводять до того, що стає іншим його емоційне життя. З'являються нові переживання, виникають нові, що привертають до себе завдання і цілі, народжується нове, емоційне ставлення до ряду явищ і сторін дійсності, які залишали дошкільника абсолютно байдужим. Також, є значні відмінності в психічному образі школяра першого і четвертого класу. Однак при наявності цих відмінностей, можна з достатньою виразністю побачити те, що в цілому є характерним для емоційного життя

саме дитини молодшого шкільного віку. Існують фактори психічного розвитку, які впливають на формування особистості в молодшому шкільному віці. До них відносяться: спадковість, середовище, навчання, виховання, активність. Дія їх спостерігається в комплексі, і на різних стадіях розвитку дитини їм присвоюється різна ступінь значущості. Фактори психічного розвитку здатні надавати і позитивний вплив на становлення особистості і негативний. Отже, до першого фактору відносимо спадковість - це особлива здатність людського організму повторювати подібні типи обміну речовин та індивідуального розвитку в ряду поколінь. Від батьків дитина наслідує родові ознаки: особливості статури, колір очей, волосся і шкіри, будова тіла, рук, спадкові патології, особливості темпераменту, задатки здібностей.

Другий фактор, середовище - це навколишні дитини суспільні, матеріальні і духовного цінності. Важливе місце серед соціальних факторів відводять вихованню, яке є джерелом формування певних якостей і здібностей дитини. Виховання впливає на якості, які були дані природою, вносячи в їх зміст нову лепту і адаптуючи конкретним соціальним умовам. Отже, велику роль грає сім'я де визначається коло інтересів, потреб, поглядів і цінностей. Сім'я створює умови для розвитку задатків, закладаються моральні, етичні та соціальні якості. Соціальне і домашнє середовище може надавати негативний вплив на психічний розвиток дитини: грубість, скандали та ін.. Більш високий рівень дитячого психічного розвитку досягається там, де умови більш сприятливі.

Третій фактор, це навчання, завдання цього фактору розвинути у дитини психічні особливості, якості і властивості, які характеризують високий рівень розвитку на даному віковому етапі. Деякі вчені, стверджують, що виховання безсило при несприятливій спадковості і негативний вплив середовища. Інші вважають, що виховання - це єдиний засіб зміни людської природи [1]. Тобто, за допомогою виховання можна управляти активністю дитини і процесом його психічного розвитку. Воно бере участь у формуванні характеру здібностей і системи відносин, ґрунтуючись на свідомості дитини і вимагаючи його учас-

ті. Вихованням необхідно прищепити дитині поведінку, яка відповідає прийнятним суспільним нормам і правилам поведінки.

Четвертий фактор, це активність - це діяльний стан дитячого організму, який є обов'язковою умовою існування і поведінки дитини. Активність дитини виявляється в його здатності блокувати, посилювати позитивні і негативні організмені або ж середовищні обмеження і в здатності виходити за рамки заданих умов життєдіяльності, тобто проявляти ініціативу, творчість, пошук, долати будь-що і ін.. Найбільша активність у дитини спостерігається в період дорослішання, а потім і в періоди вікових криз, коли відкриття і переоцінка свого «Я» набувають особливої ролі.

У молодшому шкільному віці особливо яскраво видно соціалізацію емоційної сфери, першою особливістю якої є властивість бурхливо реагувати на багато чого, що його оточує. Кожне явище, якщо в якійсь мірі торкнулося його, викликає різко виражений емоційний відгук, це може бути велика рухливість, численні жести, вертіння на стільці, переходи від страху до захвата, різкі зміни в міміці та ін..

Другою особливістю емоційної сфери, стає велика стриманість у вираженні своїх емоцій - невдоволення, роздратування, заздрість, коли знаходиться в колективі класу, тому, що нестриманість у прояві почуттів викликає тут же зауваження, піддається обговоренню і засудження. Але всі ці прояви, не означають, що школяр добре володіє своєю поведінкою, він досить яскраво проявляє страх, невдоволення, образу, гнів, хоч і намагається їх придушити. Здатність володіти своїми почуттями стає краще рік від року. Свій гнів і роздратування школяр виявляє не стільки в моторній формі, (лізе битися, вириває з рук речі та ін.) скільки у словесній формі (лається, дражнить, грубить) з'являються відтінки, які не спостерігалися у дошкільному віці, наприклад, у виразі обличчя і інтонаціях мови (іронія, насмішка, сумнів та ін.).

Третя особливість - це розвиток виразності емоцій молодшого школяра (більше відтінків інтонацій у промові, розвиток міміки).

Четверта особливість, пов'язана із зростанням розуміння молодшим школярем почуттів інших людей і здатності співпереживання з емоційними станами однолітків і дорослих. Однак у рівні такого емоційного розуміння, спостерігається виразна різниця між першокласниками і третьокласниками і особливо четверокласниками.

П'ятої рисою емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку є їх вразливість, їх емоційна чуйність на все яскраве, велике, барвисте. Монотонні, нудні уроки швидко знижують пізнавальний інтерес першокласника, ведуть до появи негативного емоційного ставлення до навчання.

Шоста особливість пов'язана з інтенсивно виникаючими моральними почуттями у дитини: почуття товариства, відповідальності за клас, співчуття до горя навколишніх, обурення при несправедливості та ін.. При цьому вони формуються під дією конкретних впливів, побаченого прикладу і власного дії при виконанні доручення, враження від слів вчителя. Але важливо пам'ятати про те, що коли молодший школяр дізнається про норми поведінки, то він сприймає слова вихователя лише тоді, коли вони емоційно його зачіпають, коли він безпосередньо відчуває необхідність вчинити так, а не інакше.

Виходячи з цього аналізу, слід відзначити, що емоційна сфера молодших школярів характеризується: легкою чуйністю на події, розумовою та фізичною діяльністю емоціями; безпосередністю і відвертістю вираження своїх занепокоєнь, тобто радості, печалі, страху; готовністю до афекту страху; емоційною нестійкістю, частою зміну настрою, схильністю до швидкоплинним і бурхливим афектам.

Висновки. У статті досліджена проблема психологічного розвитку дітей молодшого шкільного віку, яка на сьогодні є достатньо актуальною. Розкрито, що емоційна сфера дітей 7-10 років характеризується легкою чуйністю на події, безпосередністю і відкритістю вираження своїх занепокоєнь, тобто радості, печалі, страху схильністю до швидкоплинним і бурхливим афектам.

Загалом можна стверджувати, що в результаті теоретичного дослідження, виявлено фактори, які можуть впливати на

психологічний розвиток дітей, це такі як: соціально-економічна нестабільність у сім'ї, посилення впливу псевдокультури, несприятливі сімейно-побутові відносини, надмірна зайнятість батьків, розлучення сімей. Тобто, в основі порушень, що супроводжуються негативним впливом на розвиток дитини, як правило, лежать психологічні та соціально-психологічні чинники. До перших відносяться порушення в мотиваційній, емоційної, вольової і моральної сферах особистості, до других – несприятливі умови виховання. До цього слід додати, що важливим фактором нерідко стають засоби масової інформації, телебачення, кіно, комп'ютерні ігри.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ануфриев А. Ф., Костромина С. Н. Как преодолеть трудности в обучении детей. Психодиагностические методики. Коррекционные упражнения, 2000, 111 с.

2. Ельконин Б. Д. Особенности психологического развития детей 6-7 летнего возраста / Под ред. Д.Б. Елькониной, А.Л. Венгера, 1988. 58 с.

3. Чебыкин А.Я., Мельничук И. В. «Генезис эмоциональных особенностей у детей разного возраста и пола»: [монография]. Одесса: ЮНЦ АПН Украины, 2004. 147 с.

4. Amiri S., Tabatabaei S.M., Arfaie A., Aghdam M.P., Barzegar H., Fahid L.M. (2018). The Survey of DBH Gene Polymorphism Rs5320 in Children with Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD), *International journal of pediatrics-mashhad*, (6) 9, pp. 8177-8184.

5. McQuade J.D, Breslend N.L, Groff D. (2018). Experiences of physical and relational victimization in children with ADHD: The role of social problems and aggression, *Journal of aggressive behavior*, (44) 4, pp. 416-425.

6. Popova S. (2017). The interaction between ascending dynamic destructiveness and the prevention of problematic behavior at school, *Journal of pedagogika –padagogiky*, 89 (9), pp. 1236-1252.